

Araştırma Makalesi / Research Article

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Araştırmanın Yöntem Bölümüne İlişkin Öz-Yeterlikleri ve Araştırma Yapmaya Yönelik Kaygı Düzeyleri

Beyza Yılmaz¹, Kasım Karataş²

Öz

Sosyal hizmet araştırması sosyal hizmet alanyazını beslemesinin yanı sıra uygulamaya katkı sağlayan önemli bilgi ve becerileri sunmaktadır. Bu araştırma ile sosyal hizmet bölümü lisans 4. sınıf ve lisansüstü öğrencilerinin araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlikleri ve araştırmaya yönelik kaygıları ölçülmek istenmiştir. Araştırma ilişkisel desen ile gerçekleştirilmiş olup, araştırmaya katılan 190 öğrencinin soru formuna verdiği yanıtlar analiz edilmiştir. Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin kaygıları doktora öğrencilerinden daha fazla bulunmuştur. Bununla birlikte yüksek lisans öğrencilerinin kaygı düzeyleri lisans öğrencilerinin kaygı düzeylerine oldukça yakın olup, öz-yeterlik düzeyleri lisans öğrencilerinden daha düşük bulunmuştur. Bulgular yüksek lisans programı başta olmak üzere eğitim programlarının yeniden gözden geçirilmesi için kimi gereklilikleri ortaya koymaktadır. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında, sosyal hizmet öğrencilerinin çağın teknolojik olanaklarını kullanarak, sosyal sorunlara yönelik araştırmalar gerçekleştirmesi, araştırmalar sonucu elde ettiği bilgilerle uygulama ve teoriye katkıda bulunarak, mesleğin bilimsel temelini geliştirmesi ve güçlendirmesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet Eğitimi, Bilimsel Araştırma, Bilimsel Araştırma Yöntemleri.

Self-Efficacy and Anxiety Levels of Social Work Students Regarding the Method Part of the Research

Abstract

Social work research not only feeds the social work literature but also provides important knowledge and skills that contribute to practice. In this research, it was aimed to measure the self-efficacy and research anxiety of social work undergraduate 4th year and graduate students regarding the method part of the research. The research was carried out with a relational design, and the answers of 190 students participating in the research were analyzed. The anxiety of undergraduate and graduate students was found more than PhD students. However, the anxiety levels of graduate students were very close to those of undergraduate students, and their self-efficacy levels were found to be lower than those of undergraduate students. The findings reveal some requirements for the revision of education programs, especially the master's program. In the information age we live in, social work students are expected to carry out research on social problems by using the technological possibilities of the age, and to develop and strengthen the scientific basis of the profession by contributing to practice and theory with the information they have obtained as a result of research.

Keywords: Social Work Education, Scientific Research, Scientific Research Methods.

¹ Corresponding Author (Sorumlu Yazar), Arş. Gör., Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, bezyayilmaz@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6963-2036>

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, kkaratas@hacettepe.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4817-9981>

Atıf: Yılmaz, B., Karataş, K., (2022). Sosyal hizmet öğrencilerinin araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlikleri ve araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 40 (2), 440-463.

GİRİŞ

Sosyal hizmet araştırması, insanların deneyimledikleri sosyal sorunları azaltmak ve nihai olarak ortadan kaldırmak amacıyla gerçekleştirilen mesleki faaliyetlerde, insan doğasına, sosyal sorunlara ilişkin anlayış geliştirme, hizmetlerin etkililiğini sınıma, politika üretmeye ilişkin yapılan araştırmalardır (Krysik ve Finn, 2015). Sosyal hizmet araştırması sosyal hizmet alanyazını beslemesinin yanı sıra uygulamaya katkı sağlayan önemli bilgi ve becerileri sunar. Uygulamayı sürdürmek için gereken bilgi temelini sağlar, uygulamanın başarılı bir biçimde tamamlanıp tamamlanmadığını gösterir, kanıta dayalı uygulama için bir temel oluşturur (Karataş, 2001).

Sosyal hizmet uzmanları çalışmalarında sosyal hizmet araştırmalarından farklı şekillerde yararlanırlar. Bireyle gerçekleştirilen müdahalede bireyin biyopsikososyal özelliklerine ilişkin bilgi sahibi olmayan bir uzmanın karşısındaki müracaatçıyı ve deneyimlediği sorunu tam olarak anlayabilmesi mümkün değildir. Bu sebeple meslek elemanları mikro düzeyden makro düzeye kadar insan davranışının doğasına ilişkin özelliklerini bilmek ve sürekli değişen sosyal sorunları takip etmek durumundadır. Bunun yanı sıra gerçekleştirilen müdahalelerde en uygun uygulamanın nasıl yapılacağı da sosyal hizmet kuram ve yöntemlerine ilişkin bilgiyi gerektirir. Uzmanların müracaatçı, sosyal sorunlar ve müdahale yöntemlerine ilişkin bilgi kaynaklarından biri sosyal hizmet araştırmalarıdır.

Sosyal hizmet araştırmaları uygulama ile teori arasında bir köprü oluşturarak, farklı sosyal hizmet uygulama alanlarındaki bilgi eksikliğinin tespit edilmesi ve bu eksiklikleri doldurmak için bilgi üretilmesi, sunulan hizmetlerin iyileştirilmesi gibi noktalarda önemli rol oynamaktadır (Buz ve Akçay, 2015). Tuncay (2016), sosyal hizmet uygulamalarında sunulan hizmetlerin bilimsel kanıtlarla ortaya konulması gerektiğini, özellikle yarı-deneysel çalışmaların yürütülmesinin önemini ifade etmiştir. Böylelikle sunulan hizmetlerin etkililiği değerlendirilebilecek, mesleğin bilimsel temelleri güçlendirilebilecektir. Ayrıca araştırmalar ile politika geliştirme ya da değiştirmede geçerli bir kanıt oluşturularak, sosyal hizmetin çalıştığı tüm grupların görünürlüğü artırılabilmesine, sorunların doğru bir biçimde değerlendirilip ele alınmasına katkı verilmektedir.

Sosyal hizmet araştırmasına yönelik vurgu Amerikan Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (NASW) tarafından oluşturulan mesleki etik kurallarda da yer almıştır (Krysik ve Finn, 2015). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Hizmet Mesleğine Karşı Sorumlulukları başlığı altında Değerlendirme ve Araştırma konuları ile ilgili şu maddeler bulunmaktadır:

- Sosyal hizmet uzmanları, bilginin gelişimine katkıda bulunmak için araştırma ve değerlendirmeyi teşvik etmeli ve kolaylaştırmalıdır.
- Sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmetle ilgili olan bilgiyi eleştirel bir şekilde incelemelidir. Mesleki uygulamalarında, araştırma ve değerlendirme bulgularını tam anlamıyla kullanmalıdırlar.
- Araştırma ve değerlendirmeyle ilgili olan sosyal hizmet uzmanları, muhtemel sonuçları dikkatli bir şekilde düşünmeli, araştırma ve değerlendirme katılımlarının korunması için geliştirilen kılavuzu takip etmelidir.

Sosyal hizmet uzmanlarının araştırma bulgularını kullanmaları beklendiği gibi kendilerinin de bilimsel araştırmalar yürütmeleri beklenmektedir. Butler (2003) sosyal hizmet araştırmalarının üçte ikisinden fazlasının yükseköğretim kurumlarında çalışmakta olan

akademisyenler tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiş ve araştırmalara alanda çalışan meslek elemanlarının katılımının eksik olduğunu vurgulamıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının araştırma yapmaya yönelik katılımlarının az oluşunun birkaç etmenle şekillendiği tahmin edilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları kurum, meslek elemanlarının araştırma yapmaya yönelik çabalarını destekleyici faaliyetlerde bulunmamakta, araştırma yapmaya yönelik kaynaklar yetersiz olabilmekte ya da uzmanlar araştırma yapmaya yönelik bir bilgi temeline sahip değildir. Mesleki yaşam boyunca araştırma yapma ve araştırma yöntemlerinde deneyim ve uzmanlık kazanmak için yeterli fırsatların olmaması, yükseköğretimde ve mesleki alanda sosyal hizmeti dezavantajlı duruma düşürmeye sebep oluşturduğu bilinmektedir (Orme ve Powell, 2011). Bu gibi durumlarla karşılaşılsa da Krysik ve Finn (2015) önceliği araştırma olan kişilerin, neredeyse her sosyal hizmet uygulama alanında araştırma yapmak için yeterli imkânlarla sahip olduğunu ifade etmektedir. Örneğin müracaatçının durumunu, ihtiyaçlarını değerlendirme, uygulama yöntemlerine karar verme, müracaatçı ve kaynaklara ilişkin verilerden retrospektif çalışmalar yürütmek gibi fırsatlar bulunmaktadır. Ancak, tüm bu araştırma süreçlerinde uzmanların araştırma bilgisini kullanabilecek asgari yeterliliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanlarını yetiştiren eğitim programları ele alınmalıdır.

Türkiye’de aktif olarak eğitim vermekte olan 57 sosyal hizmet programının bağlı olduğu Yükseköğretim Kurulu, 2000 yılında yayınlanmış Lizbon Stratejisi ve 2001 yılında sürece dâhil olduğu Bologna hedefleri kapsamında ‘yükseköğretimde ulusal yeterlilikler çerçevesi geliştirme’ temasıyla Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesini (TYYÇ) oluşturmuştur. Bu çerçeve yükseköğretim derecelerini başarıyla tamamlamış kişilerin nelerde yetkin olacağını, neleri bilebileceği ve yapabileceklerini tanımlayan yeterlilik kavramını ulusal ve uluslararası düzeyde değerlendirerek, yapılandırılmış bir sistem sunmaktadır. Yeterlilikler çerçevesinde temel alanlarda sosyal hizmet de bir başlık olarak yer almış ve yeterlilik düzeyleri belirlenmiştir. TYYÇ’de lisans ve lisansüstü eğitimi yeterlilikleri ‘Bilgi Yeterliliği’, ‘Beceri Yeterliliği’ belirlenmiş ve bunların yanı sıra ‘Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği’, ‘Öğrenme Yetkinliği’, ‘İletişim ve Sosyal Yetkinlik’, ‘Alana Özgü Yetkinlik’ olmak üzere 4 yetkinliğe de yer vermiştir.

Lisans yeterlilikleri arasında araştırma ile ilişki olarak şunlara değinilmiştir;

- Alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak verileri yorumlayabilme ve değerlendirebilme, sorunları tanımlayabilme, analiz edebilme, araştırmalara ve kanıtlara dayalı çözüm önerileri geliştirebilme.

- Alanı ile ilgili konularda düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle destekleyerek uzman olan ve olmayan kişilerle paylaşabilme.

- Alanının gerektirdiği en az Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansı İleri Düzeyinde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilme.

- Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve sonuçlarının duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik değerlere uygun hareket etme.

Yüksek lisans yeterlilikleri arasında araştırma ile ilişki olarak şunlara değinilmiştir;

- Alanı ile ilgili karşılaşılan sorunları araştırma yöntemlerini kullanarak çözümlenebilir.

- Alanındaki güncel gelişmeleri ve kendi çalışmalarını, nicel ve nitel veriler ile destekleyerek alanındaki ve alan dışındaki gruplara, yazılı, sözlü ve görsel olarak sistemli biçimde aktarabilme.

- Alanının gerektirdiği düzeyde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini ileri düzeyde kullanabilme.

- Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik değerleri gözeterek denetleyebilme ve bu değerleri öğretebilme.

Doktora yeterlilikleri arasında araştırma ile ilişki olarak ise şunlara değinilmiştir;

- Yüksek lisans yeterliliklerine dayalı olarak alanındaki güncel ve ileri düzeydeki bilgileri özgün düşünce ve/veya araştırma ile uzmanlık düzeyinde geliştirebilme, derinleştirilme ve alanına yenilik getirecek özgün tanımlara ulaşabilme.

- Alanının ilişkili olduğu disiplinler arası etkileşimi kavrayabilme; yeni ve karmaşık fikirleri analiz, sentez ve değerlendirmede uzmanlık gerektiren bilgileri kullanarak özgün sonuçlara ulaşabilme.

- Alanındaki yeni bilgileri sistematik bir yaklaşımla değerlendirebilme ve kullanabilme.

- Alanına yenilik getiren, yeni bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya uygulama geliştirebilme ya da bilinen bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya uygulamayı farklı bir alana uygulayabilme, özgün bir konuyu araştırabilme, kavrayabilme, tasarlayabilme, uyarlayabilme ve uygulayabilme.

- Alanı ile ilgili çalışmalarda araştırma yöntemlerini kullanabilmede üst düzey beceriler kazanmış olma.

- Alanına yenilik getiren, yeni bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya uygulama geliştiren ya da bilinen bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya uygulamayı farklı bir alana uygulayan özgün bir çalışmayı bağımsız olarak gerçekleştirerek alanındaki ilerlemeye katkıda bulunabilme.

- Alanı ile ilgili en az bir bilimsel makaleyi ulusal ve/veya uluslararası hakemli dergilerde yayınlamak ve/veya özgün bir yapıt üreterek ya da yorumlayarak alanındaki bilginin sınırlarını genişletebilme.

- Alanındaki bilimsel, teknolojik, sosyal veya kültürel ilerlemeleri tanıtarak, yaşadığı toplumun bilgi toplumu olma ve bunu sürdürebilme sürecine katkıda bulunabilme.

- Alanı ile ilgili konularda karşılaşılan toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik sorunların çözümüne katkıda bulunabilme ve bu değerlerin gelişimini destekleyebilme (TYYÇ, 2010).

Lisans eğitiminde araştırma dersleri ile öğrencilere temel bilgi ve becerilerin aktarılması, yüksek lisans eğitimi ile bu bilgi ve becerilerin geliştirilmesi, doktora eğitimi ile öğrencilerin disipline, özgün katkıda bulunmasına olanak sağlayacak yeterliliklerden bahsedilmiştir. Ancak eğitim programlarının bunları ne kadar geliştirebildiği, öğrencilerin ise bu yeterlilikleri ne kadar kazandığı üzerinde tartışılması gereken önemli iki konudur.

Eğitim programı ve eğitimciler açısından ele alınacak olursa; araştırma dersleri özelinde farklı eğitim düzeylerinde, öğrencilere zorunlu ve seçmeli derslerle araştırma yöntemlerine ilişkin içerik aktarılmaktadır. Sosyal hizmet lisans eğitim programlarının çoğunda kuramsal

derslerin yanı sıra uygulamalı olarak bir araştırma dersi de gerçekleştirilmektedir. Öğrenciler bir akademik yıl içerisinde lisans tezlerini tamamlamaktadırlar. Lisansüstü eğitim programlarında ise araştırma dersleri zorunlu ya da seçmeli olarak sayıca artmakta, araştırma yöntemleri nicel ve nitel paradigma ayrı şekilde ele alınıp, yöntemler derinlemesine işlenmektedir. Teorik derslerin dışında yüksek lisans programlarında tez için ayrılan süre bir akademik yıl, doktora için ayrılan süre ise iki akademik yıldır. Buradan da anlaşılmaktadır ki araştırma derslerinde verilen içerik ve öğrencilerden beklenen yeterlik eğitim düzeyi arttıkça artmaktadır.

Öğrencilerin yeterlikleri ise bu araştırma kapsamında öğrencilerin buldukları eğitim düzeyinde kendilerinden beklenen yeterlikleri karşılayabilme inancı olan öz-yeterlik ve araştırma yapmaya yönelik kaygı bağlamında ele alınmıştır.

Araştırma yeterlikleri; araştırma teknikleri, istatistik, ölçme-değerlendirme ve bilgisayar gibi bilgi alanlarının bir bileşeni olarak kabul edilebilir (Büyüköztürk ve Köklü, 1999). Öğrencilerin araştırma yeterliğini kazanmaları için bu alanlardaki bilgi ve becerilere sahip olmaları temel bir koşuldur, fakat yeterli değildir. Öğrencilerin araştırma yapmaya ilgi duymaları, sahip oldukları değerler, hatta araştırma sürecini bir tehdit olarak görüp görmemeleri de araştırma yapmaları üzerinde etkilidir (Büyüköztürk, 1999). Öz-yeterlilik Bandura (1986) tarafından, “bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı bir şekilde yerine getirme kapasitesi hakkında kendine ilişkin öz inancı” olarak tanımlanmaktadır (Gök, vd. 2015, s.439). Öz-yeterliği yüksek olan öğrenciler, öz-düzenlemede de başarılı olmakta ve üniversite yaşamının androgojik eğitim modeline kolaylıkla uyum sağlayabilmekte, zorlu şartlar altında bile iyi bir şekilde çalışabilme motivasyonuna sahip olmaktadır (Zimmerman, 2000). Bunun sonucu olarak da öz-yeterlilik ile başarı arasında bir ilişki bulunduğu söylenebilmektedir. Öz-yeterlik arttıkça başarı da artmaktadır.

Kaygı ise bir tehdit altında hissedilen gerginlik ve korku durumu olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 1999). Bilimsel araştırmaya yönelik kaygı araştırmacının araştırma yapmaya yönelik gerginlik ve korku yaşaması, özgüvenli hissedememesi, buradan hareketle güdülenememesi ve çalışmayı ertelemesidir. Bir derse duyulan kaygı öğrencilerin o dersi olduğundan daha zor olduğu şeklinde algılanmasına ve dersin eğitsel amaçlarına ulaşılmasında güçlüğe yol açmaktadır (Aslan ve Karagül, 2016).

Kaygıyı etkileyen değişkenler incelendiğinde daha önce araştırma yapmanın, araştırma dersinde başarılı olmanın, araştırma yapmaya, verileri analiz etmeye ilişkin temel bilgilere sahip olmanın araştırmaya yönelik kaygıyı azalttığı; araştırmacının türüne karar vermenin, araştırma türlerinin temel felsefelerinin ve özelliklerinin bilinmemesinin araştırmaya yönelik kaygıyı artırdığı görülmektedir (Büyüköztürk, 1999; Çepni vd., 2018).

Aktif olarak araştırma yapmak bireylerin öz-yeterliğini artırmaktadır. Ters yönde araştırma yapmayan bireylerin araştırma yapmaya yönelik kaygılarının yüksek olduğu bilinmektedir (Kart ve Gelbal, 2014). Ayrıca kaygı düzeyi arttıkça araştırma yeterlik düzeyi de düşmektedir (Tekin, 2007). Kaygının yüksek olması araştırma yapmaya yönelik olumsuz tutumla sonuçlanabilmektedir (Büyüköztürk, 1996). Yapılan araştırmalarda araştırma yöntemleri dersi almış kişilerin araştırma öz-yeterlik düzeyinin ders almayanlara göre daha yüksek olduğu ve araştırma yapmaya yönelik kaygılarının az olduğu bulgulanmıştır (Green ve Kvidhal, 1990; Phillips ve Russell, 1994; Bieschke vd., 1996; Unrau ve Beck, 2004).

1. AMAÇ

Sosyal sorunları azaltmak ve nihai olarak ortadan kaldırmak amacıyla çalışan sosyal hizmet mesleğinin sosyal sorunları bir araştırma problemi olarak görmesi ve bu problemlere yönelik araştırmalar gerçekleştirmesi, araştırma sonucu elde ettiği bilgilerle uygulama ve teoriye katkıda bulunarak, mesleğin bilimsel temelini geliştirmesi ve güçlendirmesi beklenmektedir. Buradan hareketle birkaç yıl içerisinde sosyal hizmet uzmanı olacak ya da aktif olarak sosyal hizmet alanında ya da akademide çalışmakta olan sosyal hizmet öğrencilerinin araştırmanın yöntemine ilişkin öz-yeterlikleri ve kaygı durumları incelenmek istenmektedir. Yabancı alanyazında öğrencilerin öz-yeterlikleri ve kaygıları üzerinde çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Ancak yerli alanyazında sosyal hizmet uzmanlarının bilimsel araştırmalar yürütmelerine ilişkin gereklilik vurgulanmış (Erbay, 2016) ve öğrencilerin araştırma derslerine ilişkin deneyimlerinin genel olarak ele alınmış (Beydili-Gürbüz vd., 2017) olsa da öz-yeterlik ve kaygı değişkenleri üzerine bir çalışma olmadığı görülmektedir. Mesleki uygulamalarından biri olan güçlendirme yaklaşımı ile insanların yapabilme becerilerine ve yapabilme inançlarına odaklanan sosyal hizmet disiplini, mesleki faaliyetlere katkı sunacak araştırmalar için bir temel oluşturan öz-yeterliliğin (Pajares, 1996), yani öğrencilerin araştırma konusundaki becerileri ile neler yapabileceklerine ilişkin inançlarının ve inançla ilişkili olarak kaygının öğrenilmesi eğitimciler için katkı sunacaktır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma ile Türkiye'deki sosyal hizmet bölümlerinde eğitim görmekte olan 4. sınıf lisans öğrencileri, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlilikleri ve araştırmaya yönelik kaygıları ölçülmek istenmiştir. Araştırma nicel araştırma yönteminin değişkenler arasındaki değişimin varlığını ya da derecesini ortaya koymayı amaçlayan (Karasar, 2014) ilişkisel tarama deseni ile yürütülmüştür.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını sosyal hizmet örgün programlarında eğitim görmekte olan lisans 4. sınıf, yüksek lisans ve lisansüstü öğrencileri oluşturmaktadır. Lisans 4. sınıf öğrencilerinin seçilme nedeni, araştırma derslerini ve uygulamalı araştırmalarını önceki dönemlerde bitirmiş olmalarıdır. Öğrencilerin tam sayısı öğrenilemediğinden, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından Google Forms üzerinden hazırlanan soru formu öğrencilere eğitimciler ve sosyal medya uygulamaları aracılığıyla ulaştırılmıştır. 108 lisans, 53 yüksek lisans, 37 doktora öğrencisi olmak üzere 198 yanıt alınmıştır. Ancak aynı kişi tarafından birden fazla gönderilen ve soruları eksik yanıtlayan 8 form analize dâhil edilmemiştir.

2.2. Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Araştırma gerçekleştirilmeden önce Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu'ndan 27 Mart 2021 tarih ve E-62310886-604.99-22378 sayılı ile izin alınmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada üç veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar; öğrencilere kişisel bilgiler soru formu, Gök ve diğerleri (2015) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış Araştırma Yöntem Bölümüne İlişkin Öz-Yeterlilik Ölçeği, Büyüköztürk (1997) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış Araştırma Yapmaya Yönelik Kaygı Ölçeğidir. Soru formu Google Forms üzerinden oluşturulmuş ve öğrencilere kolaylıkla ulaşılabilecek Whatsapp, Instagram gibi

iletişim kanalları üzerinden ve öğrencilerin eğitim gördükleri programlarda çalışan öğretmen elemanları aracılığıyla öğrencilere iletilmiştir. Veriler 29 Mart 2021- 2 Mayıs 2021 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgiler Soru Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulmuş olup, öğrencilere ilişkin tanıtıcı bilgilere, öğrencilerin kaç araştırma dersi aldığına, hangi veri analiz araçlarını kullandığına, nicel ve nitel araştırmalara ilişkin yeterli düşüncelerine yönelik verilerin elde edildiği 21 sorudan oluşmaktadır.

2.3.2. Araştırmanın Yöntem Bölümüne İlişkin Öz-Yeterlilik Ölçeği (AYBİÖYÖ)

Gök vd. (2015) tarafından öğrencilerin yaptıkları araştırmaların yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlilik algılarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 'veri analizi öncesi' (1,2,3,6,7,8,10,11,14,15,19,32,34. maddeler) ve 'veri analizi sonrası ve sonrası' (9,13,16,17,20-29,35. maddeler) olmak üzere iki faktörden ve 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.96 olarak bulunmuştur. "Hiç katılmıyorum" (1), "katılmıyorum" (2), "kararsızım" (3), "katılıyorum" (4), "tamamen katılıyorum" (5) olmak üzere 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin hiçbir maddesi ters kodlanmamaktadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlilik algısı artmaktadır.

2.3.3. Araştırma Yapmaya Yönelik Kaygı Ölçeği (AYKÖ)

Büyüköztürk (1997) tarafından üniversite öğrencilerinin araştırma yapmaya yönelik kaygısını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek tek boyuttan ve 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.87 olarak bulunmuştur. 5'li Likert tipi bir ölçektir. 2., 3., 4., 8. ve 11. maddeleri ters kodlanmaktadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça öğrencilerin araştırma yapmaya yönelik kaygıları artmaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Soru formuna verilen yanıtlar SPSS 25.0 ve R Studio yazılımı ile analiz edilmiştir. Soru formu aracılığıyla 108 lisans, 53 yüksek lisans, 37 doktora öğrencisi olmak üzere toplam 198 yanıt alınmıştır. Ancak aynı kişi tarafından birden fazla gönderilen ve soruları eksik yanıtlayan sekiz form analize dâhil edilmemiştir. Analiz kapsamında ilk olarak verilerin normal dağılıp dağılmadığı test edilmiş, verilerin normal dağılmadığı durumda, iki kategorili değişkenler ile ölçekler arasındaki ilişkinin ölçülmesi için Mann Whitney U testi, ikiden çok kategorili değişkenler ile ölçekler arasında Kruskal Wallis testi kullanılmış, sürekli değişkenler arasındaki korelasyonu bulmak için Spearman analizi yapılmıştır. Çok kategorili değişkenler arasındaki anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini görmek için Post Hoc analizi yapılmış, varyansların homojen dağıldığı durumda Tukey, homojen dağılmadığı durumda Tamhane's T2 testlerinin sonuçları incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin eğitim düzeylerinin ölçekler üzerindeki etkisini incelemek amacıyla tek yönlü MANOVA analizi yapılmıştır. Ölçeklerin güvenilirlikleri Cronbach Alpha katsayıları ile incelenmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısı (%54.2) lisans öğrencisidir. Öğrenciler ağırlıklı olarak kadınlardan oluşmaktadır. Lisansüstü öğrencilerinin %52.9'u (46 kişi) ders döneminde, %47.1'i (41 kişi) tez döneminde. Lisansüstü öğrencilerinin neredeyse yarıya yakını lisans eğitimlerini (%43.7) ve yüksek lisans eğitimlerini (%44.1) Hacettepe Üniversitesinde

almışlardır. Öğrencilerin yalnızca %31.6'sı çalışmaktadır. Çalışan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%91.7) lisansüstü eğitimlerini almakta olup, sosyal hizmet uzmanı (%40) ya da sosyal hizmet alanında akademik personel (%54.5) olarak çalışmaktadır. Çalışma yılı ortalamaları 4.25'tir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcılara ilişkin bilgiler

Öğrenci Sayısı	n	%	AYBİÖYÖ (p)	AYKÖ (p)
Lisans	103	54.2		
Yüksek Lisans	53	27.9	0.000*	0.000*
Doktora	34	17.9		
Cinsiyet				
Kadın	146	76.8	0.049*	0.014*
Erkek	44	23.2		
Çalışma Durumu				
Evet	60	31.6	0.248	0.001*
Hayır	130	68.4		
Eğitim Görülen Okul				
Hacettepe Üniversitesi	58	30.5		
Başkent Üniversitesi	26	13.7		
Necmettin Erbakan Üniversitesi	23	12.1		
Karabük Üniversitesi	11	5.8		
Cerrahpaşa Üniversitesi	11	5.8		
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	10	5.3		
Yalova Üniversitesi	9	4.7		
Fırat Üniversitesi	9	4.7		
Ankara Üniversitesi	9	4.7		
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	5	2.6	0.327	0.135
Celal Bayar Üniversitesi	3	1.6		
Bingöl Üniversitesi	3	1.6		
Üsküdar Üniversitesi	2	1.1		
Selçuk Üniversitesi	2	1.1		
KTO Karatay Üniversitesi	2	1.1		
İstinye Üniversitesi	2	1.1		
Gelişim Üniversitesi	2	1.1		
Maltepe Üniversitesi	1	0.5		
Kocaeli Üniversitesi	1	0.5		
Gazi Üniversitesi	1	0.5		
Toplam	190	100		

*p<0,05

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre AYBİÖYÖ'den aldıkları toplam puan ve veri analizi öncesi alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0.05). Erkek öğrenciler (ort.=104.63) kadın öğrencilere (ort.=99.98) göre AYBİÖYÖ toplam puanından ve yine erkek öğrenciler (ort.=55.31) kadın öğrencilere (ort.=52.50) göre veri analizi öncesi alt boyutunda daha yüksek puan almışlardır. AYKÖ'de ise kadın öğrenciler (ort.=29.69), erkek öğrencilere (ort.=25.54) göre daha yüksek puan almışlardır. Yani erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlikleri daha yüksek, kaygıları ise daha az bulunmuştur.

Öğrencilerin çalışma durumlarına göre AYKÖ'den aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık görülmektedir. Sosyal hizmet alanında herhangi bir işte çalışmayan öğrenciler (ort.=30.20) sosyal hizmet alanında çalışmakta olan öğrencilere göre (ort.=25.55) araştırma yapmaya yönelik kaygıyı daha çok hissetmektedirler. Ayrıca sosyal hizmet uzmanı ve akademik personeli olarak çalışmakta olan öğrenciler arasında ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki farklılık da incelenmiştir. AYBİÖYÖ toplam puanında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Buna göre sosyal hizmet uzmanı (ort.=96.27) olarak çalışan öğrencilerin öz-yeterlikleri akademik personel (ort.=107.70) olarak çalışan öğrencilerden daha düşük bulunmuştur.

Öğrencilerin eğitim görmekte oldukları okullar arasında AYBİÖYÖ ve AYKÖ'ye göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 2: Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma, Minimum-Maksimum ve Cronbach Alpha Bulguları

		Ort ± SS.	Min.- Max.	Cronbach Alpha	p
AYKÖ	Lisans	30.61±8.54	13-60	.892	
	Yüksek Lisans	29.39±10.24	12-60	.944	0.000*
	Doktora	22±6.63	12-37	.886	
AYBİÖYÖ	Lisans	101.78±20.56	28-140	.975	
	Yüksek Lisans	94.32±18.37	52-138	.952	0.000*
	Doktora	109.38±17.36	62-140	.942	
Veri Analizi Sırası Alt Boyutu	Lisans	49.86±10.87	14-70	.969	
	Yüksek Lisans	43.43±11.88	14-69	.953	0.001*
	Doktora	50.85±11.95	17-70	.937	
Veri Analizi Öncesi Alt Boyutu	Lisans	52.55±8.87	14-70	.937	
	Yüksek Lisans	50.88±7.93	28-69	.876	0.001*
	Doktora	58.52±6.78	45-70	.861	

*: $p<0,05$

Öğrencilerin buldukları eğitim düzeyinin araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlikleri ve araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla tek yönlü MANOVA analizi yapılmıştır. Gruplar boyunca değişkenler arasında korelasyonun eşit olduğu varsayımı sağlanmıştır. Ayrıca her iki bağımlı değişken için bağımsız değişkenin gruplarına göre varyanslar homojen dağılmıştır. Bağımsız değişkenin en az iki grubu arasındaki bağımlı değişkenlerden en az birinde anlamlı bir farklılık görülmüştür (Wilks' Lambda $p<0.05$). Eğitim düzeylerine göre AYBİÖYÖ ve AYKÖ puanları arasında farklılığın olduğu söylenebilmektedir ($p<0.05$). Buna göre doktora öğrencilerinin (ort.=109.39) araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlikleri yüksek lisans öğrencilerinden (ort.=101.78) daha yüksektir. Veri analizi öncesinde doktora öğrencilerinin (ort.=58.52) öz-yeterlikleri hem lisans (ort.=52.55) hem de yüksek lisans

(ort.=50.88) öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Veri analizi sırasında ise lisans (ort.=49.86) ve doktora öğrencilerinin (ort.=50.85) yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlikleri yüksek lisans öğrencilerine (ort.=43.43) göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca lisans (ort.=30.61) ve yüksek lisans (ort.=29.39) öğrencileri araştırmaya yapmaya yönelik kaygıyı doktora öğrencilerinden (ort.=22) daha fazla hissetmektedirler.

Tablo 3: Öğrencilerin Belirtilen Düzeylerde Araştırma Derslerini Alma Durumları

Dersi Alma Durumu	Öğrenim Düzeyi	Zorunlu Araştırma Dersi I n (%)	Zorunlu Araştırma Dersi II n (%)	Uygulamalı Araştırma I n (%)	Uygulamalı Araştırma II n (%)	İstatistik n (%)	Seçmeli Araştırma Dersi I n (%)	Seçmeli Araştırma Dersi II n (%)	Diğer n (%)
Dersi Almayan	Lisans	22 (11.6)	46 (24.2)	25 (13.2)	29 (15.3)	35 (18.4)	157 (82.6)	164 (86.3)	165 (86.8)
	Yüksek Lisans	8 (9.2)	49 (56.3)	45 (51.7)	54 (62.1)	75 (86.2)	77 (88.5)	83 (95.4)	80 (92.0)
	Doktora	6 (17.6)	22 (64.7)	23 (67.6)	23 (67.6)	28 (82.4)	23 (67.6)	30 (88.2)	30 (88.2)
Haftada 1 Saat	Lisans	11 (5.8)	16 (8.4)	32 (16.8)	30 (15.8)	18 (9.5)	5 (2.6)	5 (2.6)	5 (2.6)
	Yüksek Lisans	9 (10.3)	11 (12.6)	7 (8.0)	4 (4.6)	2 (2.3)	1 (1.1)	1 (1.1)	3 (3.4)
	Doktora	1 (2.9)	1 (2.9)	-	-	-	-	-	-
Haftada 2 Saat	Lisans	95 (50.0)	79 (41.6)	39 (20.5)	39 (20.5)	62 (32.6)	17 (8.9)	12 (6.3)	10 (5.3)
	Yüksek Lisans	31 (35.6)	9 (10.3)	9 (10.3)	8 (9.2)	3 (3.4)	3 (3.4)	-	2 (2.3)
	Doktora	3 (8.8)	2 (5.9)	-	-	-	4 (11.8)	1 (2.9)	1 (2.9)
Haftada 3 Saat	Lisans	49 (25.8)	39 (20.5)	32 (16.8)	28 (14.7)	42 (22.1)	7 (3.7)	5 (2.6)	5 (2.6)
	Yüksek Lisans	37 (42.5)	17 (19.5)	12 (13.8)	10 (11.5)	6 (6.9)	5 (5.7)	2 (2.3)	-
	Doktora	20 (58.8)	7 (20.6)	6 (17.6)	6 (17.6)	1 (2.9)	5 (14.7)	1 (2.9)	-
Haftada 4 Saat	Lisans	10 (5.3)	7 (3.7)	30 (15.8)	25 (13.2)	27 (14.2)	3 (1.6)	3 (1.6)	3 (1.6)
	Yüksek Lisans	2 (2.3)	1 (1.1)	3 (3.4)	1 (1.1)	1 (1.1)	1 (1.1)	-	1 (1.1)
	Doktora	4 (11.8)	2 (5.9)	1 (2.9)	1 (2.9)	2 (5.9)	1 (2.9)	-	1 (2.9)
Haftada 5+ Saat	Lisans	3 (1.6)	3 (1.6)	32 (16.8)	39 (20.5)	6 (3.2)	1 (0.5)	1 (0.5)	2 (1.1)
	Yüksek Lisans	-	-	11 (12.6)	10 (11.5)	-	-	1 (1.1)	1 (1.1)
	Doktora	-	-	4 (11.8)	4 (11.8)	3 (8.8)	1 (2.9)	2 (5.9)	2 (5.9)

*Lisansüstü öğrencilerinin geçmiş eğitim düzeylerinde aldıkları derslerin de dâhil edilmesi sebebiyle toplam sayı bulunulan eğitim düzeyindeki öğrenci sayısından daha fazladır.

Öğrenciler ağırlıklı olarak eğitim programlarında yer alan zorunlu araştırma, uygulamalı araştırma derslerini almaktadırlar. Seçmeli araştırma dersleri alan öğrencilerin sayısı düşüktür. Yüksek lisans ve doktora eğitimleri boyunca istatistik dersini almamış olanların oranı yüksek bulunmuştur.

Tablo 4: Öğrencilerin Bilimsel Araştırmalardaki Yeterliklerine İlişkin Düşünceleri ve Bilimsel Çalışmaları ile Eğitim Düzeylerine Arasındaki Çapraz Tablo ve Ki-Kare Değerleri

		Lisans n (%)	Yüksek Lisans n (%)	Doktora n (%)	Toplam n (%)	p	S.D.	X ²
Nicel Yöntemlerde Yeterlik Düşüncesi	Yeterli	69 (%67)	23 (%43.4)	21 (%61.8)	113 (%59.5)	0.017	2	8.172
	Yetersiz	34 (%33)	30 (%56.6)	13 (%38.2)	77 (%40.5)			
Nitel Yöntemlerde Yeterlik Düşüncesi	Yeterli	74 (%71.8)	32 (%60.4)	23 (%67.6)	129 (%67.9)	0.348	-	-
	Yetersiz	29 (%28.2)	21 (%39.6)	11 (%32.4)	61 (%32.1)			
Kurs alma durumu	Evet	8 (7.8)	9 (17)	15 (44.1)	32 (16.8)	0.000	2	24.118
	Hayır	95 (92.2)	44 (83)	19 (55.9)	158 (83.2)			
Dersler kapsamında bir araştırma yürütme durumu	Evet	82 (79.6)	42 (%79.2)	34 (100)	158 (83.2)	0.015	2	8.390
	Hayır	21 (20.4)	11 (20.8)	0 (0)	32 (%16.8)			
Dersler dışında bir araştırma yürütme durumu	Evet	31 (30.1)	29 (54.7)	32 (94.1)	92 (48.4)	0.000	2	43.116
	Hayır	72 (69.9)	24 (45.3)	2 (5.9)	98 (51.6)			
Yürütülen araştırmanın bilimsel toplantıda sunulmuş olma durumu	Evet	11 (10.7)	13 (24.5)	25 (73.5)	49 (25.8)	0.000	2	52.820
	Hayır	92 (89.3)	40 (75.5)	9 (26.5)	141 (74.2)			
Yürütülen araştırmanın bilimsel dergide yayınlanmış olma durumu	Evet	1 (1)	14 (26.4)	21 (61.8)	36 (18.9)	0.000	2	64.187
	Hayır	102 (99)	39 (73.6)	13 (38.2)	154 (81.1)			
Toplam		103 (%100)	53 (%100)	34 (%100)	190 (%100)			

Lisans ve doktora öğrencilerinin çoğunluğu nicel ve nitel yöntemlerdeki bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu; yüksek lisans öğrencilerinin çoğunluğu nicel yöntemlerdeki bilgi düzeylerinin yetersiz, nitel yöntemlerdeki bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu düşünmektedirler.

Öğrencilere nicel ve nitel araştırma yöntemlerindeki yetersizlik düşüncelerinin neden kaynaklandığına ilişkin bir açık uçlu soru sorulmuştur. Öğrencilerin %5.5'i kendilerini yetersiz hissetme durumlarının arkasında yatan sebebin araştırma türlerinden yalnızca birini deneyimlemiş olmaları, %28.8'i araştırma derslerinin uygulamalı olarak işlenmeden, teorik düzeyde anlatıldığını, %12.3'ü dersi veren öğretim elemanının araştırma yöntemlerine ilişkin bilgi düzeyinin yetersiz olduğunu ya da bir araştırma türünde uzman olması sebebiyle dersi uzman olduğu yöntem odaklı anlattığını, %16.4'ü dersi dinlememe, istatistikten korkma gibi bireysel sebepler nedeniyle ve %37'si eğitim programında derslerin sayısı, içeriği gibi sebeplerle yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinde ağırlıklı olmak üzere öğrenciler arasında bilimsel araştırma yöntemlerine ilişkin eğitim programı dışındaki kurslara katılım oranı oldukça düşüktür. Doktora öğrencileri arasında diğerlerine göre daha çok bağımsız bilimsel araştırma yürütüldüğü, yürütülen araştırmayı bilimsel bir dergide yayınlandığı ya da toplantıda sunulduğu görülmektedir.

Ayrıca eğitim düzeyleri ve değişkenlere ilişkin durumlar arasındaki bağlantı için Ki-Kare analizi yapılmıştır. Eğitim düzeyleri ve değişkenlere ilişkin durumların birçoğunda anlamlı bir bağlantı bulunmuştur.

Öğrencilerin bilimsel araştırmalardaki yeterliklerine ilişkin düşünceleri ve bilimsel çalışmalarını ile ölçekler arasındaki ilişkiler öğrencilerin eğitim düzeylerine göre üç başlıkta yer verilmektedir:

- **Lisans öğrencilerinin bilimsel araştırmalardaki yeterliklerine ilişkin düşünceleri ve bilimsel çalışmaları ile ölçekler arasındaki ilişkilere yönelik bulgular**

Lisans öğrencilerinin nicel yöntemlere ilişkin bilgi düzeylerini değerlendirme durumları arasında AYBİÖYÖ toplam puanı, alt boyutları ve AYKÖ'ye göre anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p < 0.05$). Kendini yetersiz gören öğrenciler (ort.=33.70) yeterli gören öğrencilerden (ort.=29.08) daha yüksek düzeyde kaygılıdır. Veri analizi sırasında kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=53.98) yetersiz gören (ort.=41.50) öğrencilerden daha yüksek; veri analizi öncesinde ise kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=55.69) yetersiz gören öğrencilerden (ort.=46.17) daha yüksek düzeyde öz-yeterlik hissetmektedirler. AYBİÖYÖ toplam puanında da kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=109.73) yetersiz gören öğrencilerden (ort.=85.64) daha yüksek puan almışlardır.

Lisans öğrencilerinin nitel yöntemlere ilişkin bilgi düzeylerini değerlendirme durumları arasında AYBİÖYÖ toplam puanı, alt boyutları ve AYKÖ'ye göre anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p < 0.05$). Veri analizinde nitel yöntemlere ilişkin bilgi düzeyini yeterli gören öğrenciler (ort.=52.63) yetersiz gören öğrencilerden (ort.=42.79); veri analizi öncesinde kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=55.08) yetersiz gören öğrencilerden (ort.=46.10) daha yüksek düzeyde öz-yeterlik hissetmektedirler. AYBİÖYÖ toplam puanında da kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=107.77) kendini yetersiz gören (ort.=86.51) öğrencilerden daha yüksek puan almışlardır.

Lisans öğrencilerinin kurs alma durumuna göre öğrencilerin AYBİÖYÖ toplam puanı ve veri analizi sırası alt boyutunda ve AYKÖ'de anlamlı bir farklılık bulunmazken, AYBİÖYÖ veri analizi öncesi alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p = 0.030$). Buna göre kurs almış öğrenciler (ort.=74) almamış öğrencilerden (ort.=50.15) daha yüksek puan almışlardır.

Lisans öğrencilerinin dersler kapsamında bir araştırma yürütme durumlarına göre AYBİÖYÖ toplam puanı ve veri analizi sırası alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülürken ($p < 0.05$), veri analizi veri analizi öncesi alt boyutu ve AYKÖ anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p > 0.05$). Dersler kapsamında araştırma yürüten öğrenciler (ort.=50.86) araştırma yürütmeyen öğrencilere göre (ort.=45.95) veri analizi sırası alt boyutundan daha yüksek puan almışlardır. Dersler kapsamında araştırma yürüten öğrenciler (ort.=103.34) araştırma yürütmeyen öğrencilere (ort.=95.71) göre yeterlik toplam puanından daha yüksek puan almışlardır.

Lisans öğrencilerinin dersler dışında bir araştırma yürütme durumu, yürütülen araştırmanın bilimsel bir toplantıda sunulmuş olma durumu ve yürütülen araştırmanın bilimsel bir dergide yayınlanmış olma durumları arasında ölçek puanlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

- **Yüksek lisans öğrencilerinin bilimsel araştırmalardaki yeterliklerine ilişkin düşünceleri ve bilimsel çalışmaları ile ölçekler arasındaki ilişkilere yönelik bulgular**

Yüksek lisans öğrencilerinin nicel yöntemlere ilişkin bilgi düzeylerini değerlendirme durumları arasında AYBİÖYÖ toplam puanı, alt boyutları ve AYKÖ'ye göre anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Kendini yetersiz gören öğrenciler (ort.=32.76) kendini yeterli (ort.=25) gören öğrencilerden daha yüksek düzeyde kaygılıdır. Veri analizi sırasında kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=50.21) kendini yetersiz gören (ort.=38.23) öğrencilerden daha yüksek düzeyde öz-yeterlik hissetmekte; veri analizi öncesinde ise kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=55.13) kendini yetersiz gören öğrencilerden (ort.=47.63) daha yüksek düzeyde öz-yeterlik hissetmektedirler. AYBİÖYÖ toplam puanında ise yeterli gören öğrenciler (ort.=105.34) yetersiz gören öğrencilerden (ort.=85.86) daha yüksek puan almışlardır.

Nitel yöntemlere ilişkin bilgi düzeylerini değerlendirme durumları arasında AYBİÖYÖ toplam puanı ve veri analizi öncesi alt boyutuna göre anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Veri analizi öncesinde kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=55.13) yetersiz gören öğrencilerden (ort.=47.63) daha yüksek puan almışlardır. AYBİÖYÖ toplam puanında kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=105.34) yetersiz (ort.=85.86) gören öğrencilerden daha yüksek puan almışlardır.

Yüksek lisans öğrencilerinin dersler kapsamında bir araştırma yürütme durumlarına göre AYBİÖYÖ toplam puanı ve veri analizi öncesi alt boyutuna göre anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Veri analizi öncesinde kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=52.04) kendini yetersiz gören öğrencilerden (ort.=46.45) daha yüksek düzeyde öz-yeterlik hissetmektedirler. AYBİÖYÖ toplam puanında kendini yeterli gören öğrenciler (ort.=97.09) yetersiz (ort.=83.72) gören öğrencilerden daha yüksek puan almışlardır.

Öğrencilerin kurs alma durumu, dersler dışında bir araştırma yürütme durumu, yürütülen araştırmanın bilimsel bir toplantıda sunulmuş olma durumu ve yürütülen araştırmanın bilimsel bir dergide yayınlanmış olma durumları göre öğrencilerin AYBİÖYÖ toplam puanı, alt boyutları ve AYKÖ'de anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

- **Doktora öğrencilerinin bilimsel araştırmalardaki yeterliklerine ilişkin düşünceleri ve bilimsel çalışmaları ile ölçekler arasındaki ilişkilere yönelik bulgular**

Doktora öğrencilerinin bu değişkenlere göre AYBİÖYÖ toplam puanı, alt boyutları ve AYKÖ'de anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 5: Öğrencilerin Veri Analiz Araçlarını Aullanma Durumları

Öğrenim Düzeyi		AMOS n (%)	ATLAS.ti n (%)	JASP n (%)	LISREL n (%)	MAXQDA n (%)	MPlus n (%)	NVivo n (%)	R n (%)	SPSS n (%)	STATA n (%)
Hiç bilmeyen	Lisans	103 (100)	99 (96.1)	103	103	98 (95.1)	103	95 (92.2)	102 (99)	19 (18.4)	103
	Yüksek Lisans	51 (96.2)	49 (92.5)	53	53	26 (49.1)	52 (98.1)	48 (90.6)	53 (100)	5 (9.4)	53
	Doktora	28 (82.4)	28 (82.4)	34	31 (91.2)	10 (29.4)	33 (97.1)	17 (50)	32 (94.1)	-	34
Öğrenme sürecinde	Lisans	-	4 (3.9)	-	-	5 (4.9)	-	6 (5.8)	1 (1)	24 (23.3)	-
	Yüksek Lisans	1 (1.9)	3 (5.7)	-	-	18 (34)	1 (1.9)	3 (5.7)	-	22 (41.5)	-
	Doktora	5 (14.7)	3 (8.8)	-	3 (8.8)	8 (23.5)	1 (2.9)	11 (32.4)	2 (5.9)	10 (29.4)	-
Kendi başına bir araştırma yürütecek kadar bilen	Lisans	-	-	-	-	-	-	2 (1.9)	-	54 (52.4)	-
	Yüksek Lisans	1 (1.9)	-	-	-	6 (11.3)	-	1 (1.9)	-	25 (47.2)	-
	Doktora	1 (2.9)	2 (5.9)	-	-	11 (32.4)	-	6 (17.6)	-	21 (61.8)	-
Oldukça iyi bilen	Lisans	-	-	-	-	-	-	-	-	6 (5.8)	-
	Yüksek Lisans	-	1 (1.9)	-	-	3 (5.7)	-	1 (1.9)	-	1 (1.9)	-
	Doktora	-	1 (2.9)	-	-	5 (14.7)	-	-	-	3 (8.8)	-

Öğrencilerin büyük çoğunluğu nicel verileri analiz etmede kullanılan SPSS yazılımını kullanmaktadırlar. Nitel verileri analiz etmede kullanılan yazılımlar arasında lisans düzeyinde ağırlıklı olarak NVivo, yüksek lisans ve doktora düzeyinde ise ağırlıklı olarak MAXQDA yazılımlarının kullanıldığı görülmektedir. Nitel veri analiz yazılımlarından olan ATLAS.ti, MAXQDA ve NVivo gibi araçları kullanmayı oldukça iyi bilen öğrencilerin hepsi lisansüstü öğrencileridir. SPSS'i kullanmayı oldukça iyi bilen öğrencilerde ise lisans öğrencileri çoğunluğu oluşturmaktadır. Nicel verilerin analiz edilmesinin yanı sıra ölçme araçlarının psikometrik özelliklerinin test edilmesine de olanak sağlayan JASP, AMOS, LISREL, R, MPlus gibi yazılımların kullanım durumlarının neredeyse sıfıra yakın olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 6: Öğrencilerin Aldıkları Ders Aayısı İle Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Arasındaki Çoklu Korelasyon (Spearman)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.AYBİÖYÖ	-							
2.Verİ analizi öncesi	0.914**	-						
3.Verİ analizi sırası	0.947**	0.772**	-					
4. AYYKÖ	-0.272**	-0.323**	-0.194**	-				
5.Lİsansta alınan ders sayısı	0.074	0.009	0.104	0.017	-			
6.Yüksek lİsansta alınan ders sayısı	0.089	0.124	0.068	0.152	0.139	-		
7.Doktorada alınan ders sayısı	0.282	0.331	0.273	0.029	0.005	0.467**	-	
8.Kurslarda alınan ders sayısı	0.211**	0.244**	0.156*	-0.152*	0.103	0.134	0.285	-

** : $p < 0,001$; * : $p < 0,005$

Sürekli değişkenler arasında çoklu korelasyon analizi yapılmış ve AYBİÖYÖ ile AYYKÖ arasında negatif yönlü düşük kuvvetli anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerin araştırmanın yöntemine ilişkin öz-yeterlilikleri arttıkça araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri azalmaktadır. Öğrencilerin eğitim programlarında aldıkları dersler ile öz-yeterlilikleri ve kaygı durumları arasında anlamlı bir ilişkiye olmadığı görülürken; kurslardan alınan ders sayısı ile yeterlik düzeyleri arasında pozitif yönlü zayıf kuvvetli ve kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü zayıf kuvvetli bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğrenciler eğitim programları dışında kurslara katılım gösterdikçe yeterlilikleri artmakta, kaygıları azalmaktadır.

4. TARTIŞMA

Sosyal hizmet öğrencilerinin mezun olduktan sonra birer sosyal hizmet uzmanı ya da sosyal hizmet alanında akademik personel olduklarında etkili kanıta dayalı uygulamalar yürütebilmeleri oldukça önemlidir. Bu sebeple araştırmalar için ihtiyaç duydukları araştırma bilgi ve becerilerini eğitim programlarında kazanmış olmaları gerekmektedir (Howard vd., 2007; McCrystal ve Wilson 2009). Araştırma eğitimi, bilimsel yöntem ve onun gerektirdiği tüm teknik bilgi, beceri ve tutumları sergileyerek yapılan araştırmalardan etkilenmeyi, yararlanabilmeyi ve araştırma yapabilmeyi kazandırma sürecine denilmektedir (Karasar, 2009). Büyüköztürk (1997) eğitim süreci ile bireyin araştırma bilgi ve becerisinin kazandırılmasının gerekli fakat yeterli bir koşul olmadığı belirtmektedir. Bireyin araştırmaya yönelik ilgisinin, sahip olduğu değerlerin ve bu süreci kendisi için bir tehdit unsuru olarak görüp görmemesinin de araştırma yapmada etkili olduğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda, bilimsel araştırmaların yapılabilmesi için bireylerin araştırma yapabilecek bilgi, beceri ve tutumlara sahip olması gerekir. Tutumlardan biri olan öz-yeterlik öğrencilerin araştırma sürecinin önemli kısımlarından biri olan yöntem bölümüne ilişkin

başarabilme inançları kapsamında ele alınmaktadır ve öz-yeterlik arttıkça araştırma yapmaya yönelik kaygının azaldığı bilinmektedir (Unrau ve Beck, 2004).

Bu çalışmada sosyal hizmet öğrencilerinin araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlikleri ve araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeylerini incelemek amacıyla sosyal hizmet lisans son sınıf ve lisansüstü öğrencilerinden oluşan 190 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısı lisans öğrencisidir. Öğrenciler ağırlıklı olarak kadınlardan oluşmaktadır. Unrau ve Grinnel (2005) tarafından araştırma derslerinin sosyal hizmet öğrencilerinin araştırma öz-yeterliği üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada da çoğunluğu lisans öğrencileri ve kadınlar oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrenciler arasında erkeklerin kadınlara göre öz-yeterliği daha yüksek; kaygıları daha düşük bulunmuştur. Çalışmayan öğrenciler sosyal hizmet uzmanı ya da akademik personeli olarak çalışmakta olan öğrencilere göre araştırma yapmaya yönelik kaygıyı daha çok hissetmektedirler. Bu bağlamda sosyal hizmet uygulama alanlarında ve akademide gerçekleştirilen araştırma faaliyetlerinin öğrencilere katkı sağladığı söylenebilmektedir. Ayrıca sosyal hizmet uzmanı olarak çalışan öğrencilerin öz-yeterlikleri akademisyen olarak çalışan öğrencilere göre düşüktür. Erbay (2016)'ın 365 sosyal hizmet uzmanı ile gerçekleştirdiği çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının %93,7'sinin mesleki uygulamalarını şekillendirmek için bilimsel araştırma yürütme ihtiyacı hissettikleri, %56,7'sinin kendini araştırma yapmaya yetkin hissettiklerini ortaya konmuştur. Uzmanların yetkin hissedememe düşüncelerinin altında veri analizi, teorik çerçevenin kurulması ve araştırma raporunun yayınlatılması gibi zorluklar yer almaktadır. Ayrıca Erbay (2016), çalışmasında 2002-2016 yılları arasında Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanan 241 makalenin yalnızca 20'sinin sosyal hizmet uzmanlarınca yazıldığını da belirtmiştir. Bu veriler incelendiğinde sosyal hizmet uzmanlarının bilimsel araştırmalara ilişkin duyarlılığa sahip olduğu görülmektedir. Ancak araştırma gerçekleştirme noktasında büyük oranda yeterlik hissedemedikleri söylenebilir. Benzer şekilde diğer disiplinlerde gerçekleştirilen araştırmalarda da alanda çalışan lisansüstü öğrenciler, akademik personel olarak çalışan öğrencilerden daha yüksek düzeyde kaygılıdır (Bayar vd., 2013). Bu durum akademisyenlerin araştırma faaliyetlerine daha çok zaman ayırmasıyla açıklanabilir.

Tüm öğrenciler için araştırmanın yöntemine ilişkin öz-yeterlilik arttıkça araştırma yapmaya yönelik kaygı azalmaktadır. Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin kaygıları doktora öğrencilerinden daha fazla bulunmuştur. Bununla birlikte yüksek lisans öğrencilerinin kaygı düzeyleri lisans öğrencilerinin kaygı düzeylerine oldukça yakın olup, öz-yeterlik düzeyleri lisans öğrencilerinden daha düşük bulunmuştur. Erbay ve Sevin (2013), araştırma bilgisinin kısa sürede ve teorik olarak öğrenilmesinin zor olduğunu vurgulamış ve araştırma derslerinin yüksek lisans ve doktora eğitiminde de yer almasıyla uzun dönemler boyunca yürütülmesinin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Ancak araştırma bulguları göstermektedir ki yüksek lisans eğitimi almakta olan öğrencilerin büyük çoğunluğu bir zorunlu araştırma dersi almış, neredeyse yarısı ikinci zorunlu araştırma dersini almış ve yarısı tezinin ilk yarıyılını bitirmiş ya da bitirmekte olmasına rağmen lisans öğrencilerinden daha fazla öz-yeterliğe sahip değillerdir. Bu durum yüksek lisans eğitim programlarının tekrar gözden geçirilmesine yönelik bir kanıt olarak değerlendirilebilir.

Uygulamalı araştırma derslerini almamış lisansüstü öğrencilerin ders döneminde olduğu söylenebilirken, oranı az da olsa lisans düzeyinde hiç uygulamalı araştırma dersi almamış öğrencilerin olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak, dersler kapsamında araştırma yürütmeyen lisans öğrencilerinin öz-yeterlik düzeylerinin, araştırma yürütenlere göre daha düşük olduğu da görülmüştür. Ayrıca kurslardan alınan ders sayısı ile yeterlik düzeyleri arasında

pozitif yönlü zayıf kuvvetli ve kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü zayıf kuvvetli bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırma yürütmek öğrencilerin öz-yeterliklerini artırmaktadır. Beydili-Gürbüz, Adıgüzel ve Akçay (2017)'in çalışmasında, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde eğitim görmekte olan uygulamalı araştırma dersini almış lisans öğrencileri yaptıkları uygulamalı araştırma ile araştırmanın önemini gördüklerini, başka araştırmalar yapmak için teşvik edici bir kazanım edindiklerini ifade etmişlerdir.

Lisans ve doktora öğrencilerinin çoğunluğu nicel ve nitel yöntemlerdeki bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu, yüksek lisans öğrencilerinin çoğunluğu nicel yöntemlerdeki bilgi düzeylerinin yetersiz, nitel yöntemlerdeki bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu düşünmektedirler. Doktora öğrencilerinin yeterlik düşüncelerine eğitim programları dışında kurslardan aldıkları eğitimlerin katkı sunduğu, diğer öğrencilere göre daha çok sayıda araştırma dersi almasının etkili olduğu yorumu yapılabilir. Lisans düzeyindeki öğrencilerin yeterlik düşüncelerinin ise bilimsel araştırma yöntemlerine ilişkin sınırlı ve yüzeysel bir müfredat ile karşılaşmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Farklı paradigmalara ait araştırma yöntemleri ve analizlerinin bütününe ilişkin kapsamlı bilgi sahibi olmayan lisans öğrencilerinin kendilerini, gördükleri müfredat kapsamında değerlendirdiklerinde özellikle uygulamalı araştırma dersini tamamladıktan sonra yeterli gördükleri ancak yüksek lisans düzeyindeki öğrencilerin bilimsel araştırma yöntemlerine ilişkin bütün çerçeveyi görmeye başlamalarıyla özellikle nicel araştırma yöntemlerinde eksik hissetmeleri doğal karşılanabilir. Bu yetersizlik düşüncesi ayrıca öğrencilerin yüksek lisans eğitimleri boyunca istatistik dersini almamış olmaları ile de açıklanabilir. Avrupa ve ABD'de gerçekleştirilen bir dizi çalışma, sosyal hizmet öğrencilerinin özellikle istatistik ve hesaplama üzerine bilgi ve beceri eksikliği, akademik yazım konusunda kendine güvenin olmayışı gibi nedenlerin araştırma yapmaya yönelik isteksizliğin ve kaygının temelini oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Gredig ve Bartelsen-Raemy, 2018; Mac Intye ve Paul, 2013; Natland vd., 2016). Unrau ve Grinnel (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal hizmet öğrencilerinin öz-yeterlik düzeyleri aldıkları araştırma dersleri boyunca farklı zamanlarda ölçülmüştür. Bulgular araştırma dersleri sonunda öğrencilerin öz-yeterliğinin anlamlı bir şekilde arttığını ortaya koymuştur. Bu bakımdan yeterli sayıda araştırma dersinin alınması ve derslerin içeriğinin etkili olması oldukça önemlidir. Bu durum araştırmaya katılan öğrenciler tarafından da ifade edilmiştir. Öğrenciler yetersizlik düşüncelerinin ağırlıklı olarak eğitim programında araştırma derslerinin sayısı, içeriği gibi yönleri ve araştırma derslerinin teorik düzeyde işlenerek, uygulama yapma fırsatı bulamamaları sebeplerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin aldıkları dersler ve sosyal hizmet programlarının internet sitelerinde yayınladıkları ders içerikleri incelendiğinde, Türkiye'deki sosyal hizmet eğitim müfredatında araştırma dersleri için belirlenmiş asgari koşulların bulunmadığı görülmektedir. Programların bazılarında uygulamalı araştırma dersi bulunmamakta, bazılarında zorunlu araştırma dersinin sayısı bir ile sınırlı kalmaktadır. TYYÇ'de yer verilen, öğrencilerden eğitim düzeylerine göre göstermeleri beklenen yeterlikler incelendiğinde yüksek lisans öğrencilerinin bu yeterlikleri karşılamada kendilerine olan inançlarının yüksek olmadığı yorumu yapılabilir.

Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinde bilimsel faaliyetlere (yayın, kongrede sunum) katılım oranı düşüktür. Doktora öğrencileri diğerlerine göre eğitim programı dışındaki araştırma yöntemlerine ilişkin kurslara katılmakta, daha çok bağımsız bilimsel araştırma yürütmekte, yürütülen araştırmayı bilimsel bir dergide yayınlamakta ya da toplantıda sunmaktadırlar. Araştırma yapmaya ilişkin öz-yeterliğe sahip olan doktora öğrencilerinin, araştırma yapmak için daha ilgili oldukları ve motivasyonlarının yüksek olduğu, makale göndermek, konferanslarda

sunum yapmak da dâhil olmak üzere daha üretken oldukları bilinmektedir (Brown vd., 1996; Hollingsworth ve Fassinger, 2002). Nitekim doktora öğrencilerinin sosyal hizmet araştırmalarında nitelikli bir düzeyde olmaları beklenmektedir (Hodgson vd., 2021).

Öğrencilerin sık kullandıkları nicel veri analiz aracı SPSS, nitel veri analiz araçları ATLAS.ti, MAXQDA, NVivo olarak bulunmuştur. İleri düzey analizlerin yapılmasına olanak sağlamalarının yanı sıra ölçme araçlarının psikometrik özelliklerinin test edilmesine de olanak sunan JASP, AMOS, LISREL, R, MPlus gibi yazılımları kullanan ve hatta öğrenme sürecinde olan öğrenci sayısının neredeyse sifıra yakın olduğu görülmektedir. Sosyal hizmet öğrencileri genellikle sürekli veya sayısal olarak normal dağılım gösteren bir sonuç değişkeni analiz eden t testleri ve varyans analizi (ANOVA) gibi grup karşılaştırma istatistikleri ile karşılaşmaktadırlar ve sosyal hizmet müfredatları, istatistiksel testlerin ötesinde kategorik analizlere nadiren zaman ayırmaktadır. Bu, sosyal hizmet araştırmacılarının, uygulama ortamlarında karşılaştıkları yaygın sorulara yanıt bulma konusunda hazırlıksız yakalanmalarına sebep olmaktadır (Petrucci, 2009). Ayrıca bu yazılımların sıklıkla kullanılmamasına sebep olan etmenlerden birinin bu araçları kullanan öğretim elemanlarının sayısının sınırlı oluşu olabilir. Ege ve Altındağ, (2018) tarafından 140 sosyal hizmet akademisyeni ile gerçekleştirilen araştırmada akademisyenlerin %37,9'unun MAXQDA, NVivo ve ATLAS.ti'yi, %85,3'ünün ise SPSS'i kullandıkları, bunun yanı sıra tüm akademisyenlerin Microsoft Office programlarını kullandıkları bulgulanmıştır. Analiz yazılımlarının, ağırlıklı olarak X kuşağı akademisyenlerinde olmak üzere kimi akademisyenlerince birincil veri analizi aracı olarak kullanılı/a/madığı düşünülmektedir (Köğce vd., 2014, Coşgun İlgar ve İlgar, 2014). Nitel araştırmalar herhangi bir yazılım kullanılmadan analiz edilebilmektedir. Ayrıca sosyal hizmet araştırmalarında sıklıkla 'frekansçı' yaklaşım kullanılmaktadır (Ringland vd., 2020). Sosyal hizmet anabilim dallarında 2007-2016 yılları arasında yazılmış lisansüstü tezlerin yaklaşık %70'inin betimsel tarama modeli ile gerçekleştirildiği de bilinmektedir (Zengin ve Çalış, 2017). Bu türden çalışmaların Excel, Word gibi Office programları ile yapılabilmesi sebebiyle, diğer analiz yazılımlarının kullanılmasına yönelik bir gereklilik hissedilmemektedir.

SPSS'in AMOS, R gibi yazılımlara göre kolay bir ara yüze sahip olması, kullanımını artırmaktadır. Sosyal hizmet bilimi ve mesleğinde sosyal sorunlar üzerine sistematik bilgi toplamak, çeşitli olayların insanlar üzerindeki etkilerini bilimsel ölçütlerle incelemek oldukça önemli görülmüştür. 20. yüzyılın ortasından sonra betimsel çalışmalara ek olarak ilişkisel ve yordayıcı çalışmalar da gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Tuncay, 2016). 1968 yılında SPSS'in ilk sürümünün çıkışının üzerinden yarım asır geçtikten sonra hala Office programları gibi birincil düzey araçlarla analizlerin yapılıyor olması sosyal hizmet bilimi için bir kayıp olarak görülebilir. SPSS gibi ikincil düzey araçların kullanımı birçok çalışmada sıradan bir hal alırken, ileri düzey analiz araçları ile gerçekleştirilecek sosyal hizmet araştırmalarına ihtiyaç hissedilmektedir. İleri düzey analiz araçları yalnızca analizlerin daha hızlı ve kolay yapılmasını sağlamayacağı aynı zamanda verinin görselleştirilmesine olanak sağlayacağı (Yakut-Çayır ve Sarıtaş, 2017) ve araştırma tasarımlarının yeniden gözden geçirilmesine katkı sağlayarak betimsel desen ağırlıklı eğilimlerden uzaklaşmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal hizmet disiplininin ve biliminin gelişmesi için gerçekleştirilecek bilimsel araştırmaların önemi büyüktür. Toplumsal alanda yaşanan hızlı yapısal değişme ve gelişmeleri yönlendirebilecek çağdaş sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilebilmesi için yeni araştırma ve incelemelerin yapılması, hizmet modellerinin geliştirilmesi kritiktir (Cılga vd., 1995). Ayrıca

mikrodan makroya mesleki uygulamalarda araştırma her aşamada bir mesleki yöntem olarak yer almalıdır (Karataş, 2001). Bilgi çağı olarak adlandırılan bu çağda, bilgi kaynaklarının ve bu kaynaklara erişimin artması araştırma çalışmalarına daha çok önem verilmesi gerekliliğini pekiştirmektedir (Ünlü ve Karataş, 1990). Sosyal hizmette kuramsal bilginin artırılması ve uygulamanın desteklenmesi için gerçekleştirilecek araştırma faaliyetleri çağı yakalamalıdır. Sosyal hizmet öğrencilerinin araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterliklerinin ve araştırmaya yönelik kaygılarının incelenmesi için gerçekleştirilen bu çalışma, öğrencilerin durumunu kesitsel bir şekilde ortaya koymakta ve sosyal hizmet eğitim programlarında yer alan araştırma derslerinin geliştirilmesi için kanıtlar sunmaktadır.

5.1. Sosyal Hizmet Eğitim Programlarına Öneriler

Uygulama ortamlarına ve mesleğin bilimsel gelişimine katkısı bağlamında düşünüldüğünde eğitim programlarının mevcut durumunun, eğitimciler tarafından gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu gözden geçirme öğrencilerin bilgi, beceri, tutum ve ihtiyaçlarının geniş çapta ortaya konması ile başlamalıdır. Sosyal hizmet lisans ve lisansüstü programlarında eğitim almakta olan öğrencilerin gelecekte sosyal hizmet uzmanı ya da sosyal hizmet öğretim elemanı olarak rol alacağı düşünüldüğünde öğrencilerin öz-yeterliklerinin artırılması önem kazanmaktadır. Araştırma hakkındaki öğrenci tutumları oldukça karmaşık olduğundan, tek boyutlu veya aşırı basitleştirilmiş öğretim müdahalelerinden kaçınılmalıdır (Secret vd., 2003).

Bulgular ele alındığında yüksek lisans programları başta olmak üzere sosyal hizmet eğitim programlarında tüm seviyelerinde araştırma derslerinin TYYÇ’de de belirtilen yeterliklere sahip olacak şekilde yeniden tasarlanması gerekmektedir. Öğrencilerin bulunduğu seviyeyi, eğitim düzeyinden beklenen yeterlikleri karşılayacak boyuta çıkarmak için teorik içeriklerin yanı sıra uygulamalı içeriklere de ağırlık verilmelidir. Bunu sağlarken ders saatlerinin artırılması düşünülebilir. Ayrıca bu yeterliklerin kazandırılması noktasında eğitimcilerin de asgari yeterliklere sahip olup, içinde bulunduğumuz bilgi çağının güncel tartışmalarını, uygulamalarını ve yöntemlerini takip etmesi gerekmektedir.

5.2. Araştırmacılara Öneriler

Öğrencilerin bilimsel araştırma yapma ve eğitim programlarında yer alan araştırma derslerine ilişkin deneyimlerinin ele alındığı derinlemesine çalışmalara gerek duyulmaktadır. Sosyal hizmet öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde ilk devlet ve vakıf üniversitesi bünyesinde açılan sosyal hizmet bölümlerinin yer aldığı Ankara’daki sosyal hizmet programlarındaki öğrencilerle gerçekleştirilen çalışmaların baskın olduğu görülmektedir. Bu sebeple Türkiye’nin farklı bölgelerindeki sosyal hizmet programlarındaki öğrencilerin eğitim yaşantılarına ilişkin deneyimlerinin incelendiği çalışmalar yürütülebilir.

Ayrıca öğrencileri yetiştiren, birer bilim insanları olarak eğitimcilerin de araştırma yetkinlikleri yöntemlere ilişkin bilgi düzeyleri, veri analiz araçlarını kullanma durumları gibi çeşitli değişkenlerle incelenmelidir.

Araştırmacılar, katılımcılarla birebir iletişim kurmaya olanak sağlayan çeşitli kanallardan üzerinden, katılımcı sayısının en az üç katı kadar kişiye soru formunu ulaştırmış olsa da araştırmaya katılım araştırmacıların yakın çevresi ile sınırlı kalmıştır. Araştırmaya özellikle lisansüstü öğrencileri az sayıda katılım göstermiştir. Yapılacak diğer çalışmalarda daha büyük örnekleme çalışmanın, bulguların evrene genellenebilirliğini artıracacağı söylenebilir.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma için Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu'ndan 27 Mart 2021 tarih ve E-62310886-604.99-22378 sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

Yazar Katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aslan, C., & Karagül, S. (2016). Türkçe eğitimi programında lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin bilimsel araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 201-217.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bayar, V., Bayar, A., Eğmir, E., Ödemiş İ.S., & Kayır, G. (2013). Lisansüstü eğitim alan öğrencilerin bilimsel araştırma yapmaya yönelik kaygı düzeyleri. *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu, Sakarya*.
- Beydili-Gürbüz, E., Adıgüzel, İ. B., & Akçay, S. (2017). Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin sosyal hizmet araştırması sürecindeki deneyimleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5), 1917-1927.
- Bieschke, K. J., Bishop, R. M., & Garcia, V. L. (1996). The utility of the research self- efficacy scale. *Journal of Career Assessment*, 4, 59-75. <https://doi.org/10.1177/106907279600400104>
- Black, A.E., & Deci, E.L. (2000). The effects of instructors' autonomy support and students' autonomous motivation on learning organic chemistry: A self-determination theory perspective. *Science Education*, 84(6), 740-756. [https://doi.org/10.1002/1098-237X\(200011\)84:6<740::AID-SCE4>3.0.CO;2-3](https://doi.org/10.1002/1098-237X(200011)84:6<740::AID-SCE4>3.0.CO;2-3)
- Brown, S.D., Lent, R.W., Ryan, N.E., & McPartland, E.B. (1996). Self-efficacy as an intervening mechanism between research training environments and scholarly productivity: A theoretical and methodological extension. *Counseling Psychologist*, 24(3), 535-544. <https://doi.org/10.1177/0011000096243012>

- Butler, L. (2003). Explaining Australia's increased share of ISI publications – the effects of a funding formula based on publication counts. *Research Policy*, 32, 143–155. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(02\)00007-0](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(02)00007-0)
- Büyükköztürk, Ş. (1996). Türk yükseköğretiminde araştırma eğitimi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*.
- Büyükköztürk, Ş. (1997). Araştırmaya Yönelik Kaygı Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4, 453-464.
- Büyükköztürk, Ş. (1999). Araştırmaya yönelik kaygı ile cinsiyet, araştırma deneyimi ve araştırma başarısı arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 29-34.
- Büyükköztürk, Ş., & Köklü, N. (1999). Eğitim bilimleri alanında öğrenim gören lisansüstü öğrencilerinin araştırma yeterlikleri konusunda öğretim üyelerinin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 18-28.
- Buz, S., & Akçay, S. (2015). Sosyal hizmet araştırmasında etik. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(1), 149-162.
- Cılga, İ., Uysal, N., Özzaim, S., Demirel, Ü., Özkurt, S., Karataş, K., Çilingir, İ., Nefes, Z., & Altıntaş B. (1995) *Sosyal Hizmet Eğitimi ve Araştırma, 2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*. Ed. Kasım Karataş, Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkez Yayını No.: 1, 239-242.
- Coşgun-İlgar, S., & İlgar, M.Z. (2014). Nitel veri analizinde bilgisayar programlarının kullanılması. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 31-78.
- Çepni, S., Ormancı, Ü., & Özen Uyar, R. (2018). Doktora öğrencilerinin nitel araştırma yapmaya yönelik kaygıları. *Kastamonu Education Journal*, 26(3), 875-886. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.413385>
- Ege, A., & Altındağ, Ö. (2018). Sosyal hizmet akademisyenlerinin teknoloji kullanımlarının incelenmesi. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 18(1), 73-89.
- Erbay, E. (2016). Importance of research in social work practice: A pilot study, from Turkey, *Journal of Social Service Research*, 43(3), 395-403. <https://doi.org/10.1080/01488376.2016.1246401>
- Erbay, E., & Sevin, Ç. (2013). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet 4. sınıf öğrencilerinin eğitim süreçlerine ve gelecekteki meslek yaşamlarına ilişkin görüşleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 24(1), 25-39.
- Gök, B., Atalay Kabasakal K., & Çetin, S. (2015). Araştırmanın yöntem bölümüne ilişkin öz-yeterlik ölçeği geliştirilmesi, *İlköğretim Online*, 14(2), 438-448.
- Gredig, D., & Bartelsen-Raemy, A. (2018). Exploring social work students' attitudes toward research courses: Predictors of interest in research-related courses among first year students enrolled in a bachelor's programme in Switzerland. *Social Work Education*, 37(2), 190–208. <https://doi.org/10.1080/02615479.2017.1389880>
- Green, K., & Kvidhal, R. (1990). Research methods courses and post-bachelor's education: Effects on teachers' use and opinions. *Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association*, Boston, MA. (ERIC Document Reproduction Service No. ED320881)

- Hodgson, D., Watts, L., Cordoba, P.S., & Nipperess, S. (2021). Social work doctoral education in Australia: The case for further development. *Australian Social Work*, 74(1), 96-109. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2020.1786139>
- Hollingsworth, M.A., & Fassinger, R.E. (2002). The role of faculty mentors in the research training of counseling psychology doctoral students. *Journal of Counseling Psychology*, 49(3), 324–330.
- Howard, M. O., Allen-Meares, P., & Ruffalo, M. C. (2007). Teaching evidence-based practice: Strategic and pedagogical recommendations for schools of social work. *Research on Social Work Practice*, 17(5), 561–568. <https://doi.org/10.1177/1049731507300191>
- Karasar, N. (2009). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama* (14. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (17. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları
- Karataş, K. (2001). Toplum Merkezlerinde Sosyal Hizmet Araştırması. *Toplum Merkezlerinin Desteklenmesi*, Ed. Kasım Karataş, 29-39, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ve UNICEF Ortak Yayını, Ankara.
- Kart, A., & Gelbal, S. (2014). Öğretmen adaylarının bilimsel araştırma öz yeterlik algılarının ikili karşılaştırmalı yargılar yöntemiyle belirlenmesi. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 5(1), 12-23.
- Köğçe, D., Özpinar, İ., Mandacı-Şahin, S., & Aydoğan-Yenmez, A. (2014). Öğretim elemanlarının 21. Yüzyıl öğrenen standartları ve yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 185-213.
- Krysik, J. L., & J. Finn (2015), *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. (Çev. Ed. Ercüment Erbay), Nika Yayınevi, Ankara.
- Mac Intye, G., & Paul, S. (2013). Teaching research in social work: Capacity and challenge. *British Journal of Social Work*, 43(4), 685–702. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs010>
- McCrystal, P., & Wilson, G. (2009). Research training and professional social work education: Developing research-minded practice. *Social Work Education*, 28(8), 856–872. <https://doi.org/10.1080/02615470802672962>
- Natland, S., Weissinger, E., Graaf, G., & Carnochan, S. (2016). Learning practice-based research methods: Capturing the experiences of MSW students. *Journal of Teaching in Social Work*, 36(1), 33–51. <https://doi.org/10.1080/08841233.2016.1117366>
- Orme, J., & Powell, J. (2008). Building Research Capacity in Social Work: Process and Issues. *British Journal of Social Work*, 5(28), 988-1008. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcm122>
- Pajares, F. (1996). Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research*, 66 (4), 543-578.
- Petrucci, C. J. (2009). A primer for social worker researchers on how to conduct a multinomial logistic regression. *Journal of Social Service Research*, 35, 193–205. <https://doi.org/10.1080/01488370802678983>

- Phillips, J. C., & Russell, R. K. (1994). Research self-efficacy, the research-training environment and the student in counseling psychology: Does the research training environment influence graduate students' attitudes toward research? *The Counseling Psychologist*, 14, 9-30. <https://doi.org/10.1177/0011000094224008>
- Ringland, V. Lewis, M.A., & Dunleavy, D. (2021). Beyond the pvalue: Bayesian statistics and causation. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 18(3), 284-307. <https://doi.org/10.1080/26408066.2020.1832011>
- Secret, M., Ford, J., & Lewis Rompf, E. (2003). Undergraduate Research Courses. *Journal of Social Work Education*, 39(3), 411-422. <https://doi.org/10.1080/10437797.2003.10779146>
- Stark, R., & Cohen, B. (2007). Promoting positive student attitudes towards social work research: Using course websites. *Journal of Teaching in Social Work*, 27(1/2), 181-198. https://doi.org/10.1300/J067v27n01_12
- Tekin, M. (2007). Lisansüstü öğrencilerinin araştırmaya yönelik kaygı ve yeterlilik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 485-493.
- Tuncay, T. (2016). Sosyal hizmet müdahalesini araştırmak uygulama kanıtlarla nasıl güçlendirilebilir?" *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(2), 116-129.
- Unrau, Y. A., & Grinnel, M. (2005). The impact of social work research courses on research self-efficacy for social work students. *Social Work Education* 24(6), 639-651. <https://doi.org/10.1080/02615470500185069>
- Unrau, Y.A., & Beck, A.R. (2004). Increasing research self-efficacy among students in professional academic programs. *Innovative Higher Education*, 28(3), 187-204.
- Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (2010). 23.11.2020 tarihinde <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=20> adresinden erişilmiştir.
- Ünlü, E., & Karataş, K. (1990). Sosyal hizmet araştırmaları ve SHÇEK 'in son araştırma etkinlikleri. *Sosyal Hizmet*, 1(2), 4-15.
- Williams, G.C., & Deci, E.L. (1996). Internalization of bio psychosocial values by medical students: A test of self-determination theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(4), 767-779. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.4.767>
- Yakut-Çayır, M., & Sarıtaş, M., T. (2017). Nitel veri analizinde bilgisayar kullanımı: Bir betimsel içerik analizi (2011-2016). *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 11(2), 518-544.
- Zimmerman, B. J. (2000). Attaining Self-regulation: A Social-Cognitive Perspective. In M. Boekaerts, P. Pintrich ve M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation*, (13-39). Orlando; FL Academic Press.
- Zengin, O., & Çalış, N. (2017). Türkiye'de sosyal hizmet araştırmaları: Son 10 yılda sosyal hizmet anabilim dallarında yazılan tezler üzerine bir inceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1260-1273.